

[Pojem jako místo společného uchopování dvojí vnějšnosti slova]

81/025

810418–2

Latinský termín pro pojem je *conceptus* od *concupio*, což je složenina *com* + *cipio* (*cipio* = jímati, bráti, popadati, chápati se, uchopovati atd.). Odtud je zřejmé, že etymologie poukazuje vedle samotného uchopování a pojmání ještě na jakési spojování, uchopování pospolu, v němž je pojato v jednotu něco, co je do té chvíle odděleno (Jaspers in: *Von der Wahrheit*, S. 278, praví: „ein Zufassen, in dem Getrenntes zusammengebracht wird“¹ – ovšem Jaspers toto sjednocování či spojování ztotožňuje s usuzováním, souzením).

Můžeme se proto dotázat, co dvojího je v pojmu „spolupojato“. Jaspers zahodil příležitost, jak zatížit tento významový nosník plnou vahou, když určuje ony dva momenty, které jsou v pojmu spojeny, jako formu a materiál.² Tím by se totiž pojem ničím podstatným nelišil od jakékoli reálné věci (již Aristotelés pojímal konkrétní skutečnost jako srostlou z *morfé* a *hylé*, z formy a z materie). Pojem se však odlišuje od individuální, konkrétní věci (my řekneme od pravého jsoucna) tím, že ony dvě jeho složky, které v něm jsou sjednoceny, nejsou srostlé, nýbrž jsou uchopeny spolu aktivitou něčeho (někoho) třetího. Je tu právě onen rozdíl mezi *con-cresco* a *con-cipio*.

Jde-li o uchopení něčím (někým) třetím, tedy o uchopení zvenčí, musí mít oboje dvojí, jež je „spolu uchopováno“, vnější charakter (přínejmenším také vnější). Řešení naznačila Jana³ v následujícím textu, jímž komentovala jiný můj text (řekla 17. a napsala 18. 4. 81):

„Slovo, které řekneme, můžeme také pouze myslet, myšlení je mluvení potichu. Zde tedy odpadá vnější stránka slova, která má stejný charakter jako vnější stránka subjektu (zvuk, nápis, signál). Myslet ovšem nelze ve vnitřních stránkách slov, ale pouze ve slovech. A slovo má vnitřní a vnější stránku. Pak tedy má slovo jak vnější stránku charakteru vnější stránky subjektu, tak i vnější stránku, která má stejný charakter vnějšnosti jako vnější stránka subjektivity. Možná by se dalo říci, že část vnější stránky slova má charakter vnější stránky subjektu a část charakter (vnějšnosti) vnější stránky subjektivity.“

Jana tedy navrhla chápat ono dvojí, které je v pojmu „uchopováno pospolu“, jako dvojí vnějšnost, resp. dvě složky vnějšnosti slova. Mám za to, že to je vynikající řešení, které napříště dovolí vyjasnit mnohé z povahy pojmu, soudu, myšlení, souzení, promlouvání a slova.

18. 4. 81

¹ K. Jaspers, *Philosophische Logik, I: Von der Wahrheit* [1947], München – Zürich 19914, str. 278. – Pozn. red.

² Srv. tamt., str. 279. – Pozn. red.

³ Tj. Jana Hejdánková, dcera Ladislava Hejdánka. – Pozn. red.